Deşi s-ar părea că lucrarea se adresează doar unui grup mai restrâns de cititori, în special celor preocupaţi de problemele mai complexe, mai de profunzime ale sintaxei limbii române, modul în care este scrisă o face accesibilă unui public mai larg.

SORINA DĂNCUŢĂ
Institutul de Lingvistică şi Istorie Literară „Sextil Puşcariu"
Cluj-Napoca, str. E. Racoviţă, 21

MARIUS SALA, *Introducere în etimologia limbii române,* Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic, 1999, 252 p.

Cartea lui Marius Sala apare ca urmare a unei cerinţe imediate. În mediile lingvistice româneşti se face de multă vreme etimologie, începînd mai serios cu Laurian şi Massim şi continuând mai ales din necesitatea alcătuirii de dicţionare. Tradiţia lexicografică românească este principala beneficiară a eforturilor etimologiştilor de-a lungul timpului (iar autorul nu ezită să mărturisescă încă din prima pagină că prezenta carte este scrisă pentru că au început lucrările la *Dicţionarul etimologic al limbii române)* şi numeroşi savanţi au făcut din etimologie o pasiune şi o profesiune. Cu toate acestea, până în zilele noastre, încă nu a fost stabilit cu claritate statutul acesteia ca ştiinţă, în ciuda faptului că în peisajul lingvistic românesc există, cel puţin pentru timpurile mai apropiate nouă, nume precum Alexandru Graur sau Andrei Avram. Au mai existat încercări de acest fel, dintre care trebuie menţionată *Etimologia şi limba română,* Bucureşti, 1987, scrisă împreună cu regretatul Ion Coteanu, însă nici una nu are extensia celei de faţă. Cei care se aşteaptă ca această carte să fie una de etimologii sau de studii etimologice, aşa cum este cazul pentru majoritatea lucrărilor anterioare de gen, vor fi surprinşi. Prezenta lucrare se structurează pe două părţi: una „tehnică", cuprinzând capitolele I şi II ale cărţii, şi una „etimologică", cuprinzând capitolul al III-lea. Ambele părţi sunt de aceeaşi întindere, ceea ce echilibrează într-o manieră elegantă compoziţia.

Am numit prima parte „tehnică", fiindcă tratează metoda etimologică şi statutul etimologiei ca ştiinţă. Titlurile capitolelor sunt grăitoare: I. *Principii şi metode ale etimologiei* şi II. *Lucrări de etimologie*. Autorul începe prin a explica ce anume este etimologia, apoi expune criteriile de cercetare etimologică, continuă cu explicarea tipurilor de etimologie şi încheie prin a stabili raportul dintre etimologie şi filologie. Cât priveşte capitolul privitor la lucrările de etimologie, este evidentă formaţia de romanist a autorului, o pondere importantă revenind lucrărilor etimologice de limbi neolatine: 13 pagini din 25 ale capitolului. În acest capitol sunt descrise principalele lucrări de etimologie de pe teren romanic şi românesc, într-o manieră asemănătoare cu cea practicată de Tagliavini în *Glottologia.* Partea a doua, pe care am numit-o „etimologică", vine ca o explicaţie la prima parte şi este, în ceea ce priveşte conţinutul şi metoda de expunere, mai aproape de ceea ce este o lucrare clasică de etimologie, şi anume tratează straturile etimologice ale lexicului românesc.

Ceea ce este plăcut surprinzător la cartea lui Marius Sala este caracterul savant didactic al acesteia, rod, poate, al îndelungatei experienţe de catedră. Tocmai aceasta constituie nota de noutate şi meritul cel mai mare al acesteia. Totodată, lectura este facilă, neobositoare, expunerea fiind cursivă şi argumentaţia ştiinţifică „polemică" în cele mai multe cazuri (în foarte puţine situaţii nu se menţionează alte opinii decât ale autorului, fie pro, fie contra) şi în unele cazuri chiar anecdotică. Un lucru remarcabil în concepţia prezentei cărţi este inserarea notelor şi trimiterilor bibliografice în text, în majoritatea cazurilor indicate prin închiderea în paranteze, ceea ce conferă lucrării un plus de uşurinţă a receptării, fără a-i scădea din ţinuta ştiinţifică. Aparatul filologic bine întocmit este un argument în plus pentru efortul autorului de a oferi atât publicului larg interesat de problema etimologiei, cât şi cercetătorului avizat o lucrare uşor de mânuit, condiţie esenţială a unui instrument de lucru. Nu trebuie neglijat nici aspectul estetic (ar fi exagerată o apropiere de tratatele ştiinţifice de

tradiţie alexandrină?) al *Introducerii,* construcţia acesteia fiind aproape perfect simetrică: cuvânt înainte, o primă parte (capitolele I şi II) (103 p.) / partea a doua (capitolul III) (108 p.) şi încheierea.

Introducere în etimologia limbii române pune la locul ei etimologia printre celelalte ştiinţe lingvistice, fiind, în acelaş timp, şi un instrument de lucru preţios pentru lexicograf, dar poate cel mai important merit este acela de a fi un bun „manual” de etimologie pentru tânăra generaţie de lingvişti, reuşind să fie un bun *traité*, încadrat în dimensiunile unui *précis*.

BOGDAN HARHĂTĂ
Institutul de Lingvistică şi Istorie Literară „Sextil Puşcariu”
Cluj-Napoca, str. E. Racoviţă, 21

GHEORGHE BÂRLEA, *Contraria latina. Contraria romanica (Sistemul antonimelor în limba latină şi reflexele sale în limbile romanice)*, Bucureşti, Editura ALL, 1999

Obiectul de studiu al lui Gh. Bârlea îl constituie investigarea antonimiei ca mod de structurare semantică şi configurarea sa în latină şi în limbile romanice. După cum se ştie, antonimia ca mod de organizare a lexicului unei limbi a fost sesizată încă în antichitate. Astfel, Platon, Aristotel, Plaut, Terentiu, Caesar ş. a. fac referiri colaterale la acest fenomen, iar Cicero, în mai multe pasaje din *De oratore, Topica, De inventione* remarcă valoarea antonimelor, pe care le numeşte *contraria,* făcând chiar o clasificare a acestora. Alte clasificări ale acestui fenomen ne întâmpină la Varro (*De lingua Latina,* V, 11,1) şi la Sf.Augustin (*De doctrina Christiana,* 1, 14,13), care au fost utilizate apoi de către lexicografii latini pentru definirea şi circumscrierea anumitor termeni. În epoca modernă, Paul Ackermann va numi acest mod de organizare a lexicului, se pare pentru prima dată, „antonimie” (P. Ackermann, *Dictionnaire des antonymes ou contremots*, Paris, 1842). Ca fenomen strict lingvistic, cu implicaţii largi în structurarea lexicului, antonimia va fi abordată apoi în multe studii de semantică. Importanţa acestui fenomen şi relevanţa cercetării sale vor fi remarcate în special de Otto Duchaček, care foloseşte pentru prima dată şi câteva exemple din latină cu corespondentele lor în limbile romanice. În contextul lingvisticii româneşti există mai multe studii care abordează această temă, printre care se remarcă îndeosebi cele aparţinând Luciei Wald – care a analizat fenomenul antonimiei inlcusiv în latină, sub diferite aspecte –, precum şi Mariei Iliescu şi lui Richard Sîrbu.

Încadrându-se în această perspectivă de cercetare, lucrarea lui Gh. Bârlea porneşte de la relevanţa antonimiei ca mod de structurare a lexicului şi de la faptul că „ultimele decenii au marcat o «descoperire» a importanţei acestui model de structurare semantică”, ceea ce a condus totodată la constatarea complexităţii sale, a dificultăţi definirii şi clasificării termenilor. Dificultatea decurge, după cum remarcă autorul, din însăşi natura antonimelor, care, spre deosebire de sinonime şi omonime, exprimă relaţii de ordin conceptual şi logic. Deşi unele dintre definiţiile propuse au devenit puncte de referinţă în bilbiografia de specialitate, antonimia – ca „tip de relaţie semantică reprezentat de opoziţia de sens dintre două cuvinte cu referenţi nu numai diferiţi, ci şi contrari sau contradictorii” –, continuă să rămână greu de circumscris într-o definiţie larg acceptată. Această complexitate a manifestărilor fenomenului, consideră autorul, pe de o parte, şi a abordărilor sale, pe de altă parte, are drept consecinţă, în multe lucrări din ultima vreme, înlocuirea definiţiei sintetice (de tip clasic), cu descrierea fenomenului sub forma analizei manifestărilor acestuia şi a tentativei de clasificare riguroasă. În acest context, Gh. Bârlea consideră antonimia ca fenomen al limbii, pe axa paradigmatică, şi ca fenomen al vorbirii, pe axa sintagmatică (antonimie în context). Autorul crede că o asemenea abordare ar putea să contribuie la clarificarea unor probleme din sfera antonimiei: „Abordarea noastră va avea un aspect sincronic, prin lărgirea cadrului teoretic al clasificării şi definirii fenomenului, ca fapt de gândire şi de exprimare verbală, şi unul diacronic, prin conturarea